

[3 Hours]

[Total Marks : 100]

Please check whether you have got the right question paper.

N.B:

1. Strictly avoid resorting to any unfair means during the examinations.
2. Figures in brackets to the right indicate full marks allotted to the question.
3. Working notes should form part of your answers.
4. All six questions are compulsory, although, there are internal options in case of questions 2 to 6.
5. Use of simple calculator is allowed.

1. A) State whether the following statements are True or False (Any 10) : (10)

- 1) Change in the Method of Depreciation on Fixed Assets needs to be disclosed as per AS-1.
- 2) Valuation of Stock of goods in trade is done at Cost only.
- 3) Interest on asset purchased on Hire purchase basis is charged by the vendor.
- 4) Revenue expenditure includes cost of improving the storage capacity of a computer by changing the hard disk.
- 5) Trading Expenses are debited to Profit and Loss A/c.
- 6) Balance sheet shows the profitability of the organization.
- 7) Departmental accounting helps to determine profit or loss of each department.
- 8) When Department A transfers goods to Department B, Department A a/c is debited and Department B A/c is credited.
- 9) Lighting is allocated on the basis of horse power of equipments installed by each department.
- 10) Under Hire purchase system, depreciation is charged on the Hire Purchase Price of the Asset.
- 11) The disclosure of significant accounting policies is mandatory as per AS-1.
- 12) Dividend received on shares is a Capital Receipt.

B) Match the column A with most appropriate answers in column B. (Any 10) : (10)

Column A		Column B	
1	Method of stock Valuation	a	Allocated on the basis of sales
2	Accounting Standard -9	b	FIFO method
3	Drawing by proprietor	c	Added to purchases in manufacturing account
4	Capital Expenditure	d	Evaluation of performance of each department
5	Basic rule for valuation of stock	e	Fundamental Accounting assumptions
6	Weighted Average method	f	Purchase of Fixed assets.
7	Accounting Standard – 1	g	Financing Activities
8	Import duty on purchase of Raw material	h	Initial payment at the time of hire purchase agreement
9	Selling Expenses	i	Lower of Cost or Net realizable Value
10	Down Payment	j	Revenue Recognition
11	Departmental accounting	k	Debited to capital account
12	Capital receipt	l	Total Cost of Inventory/ Total Units of inventory

2. From the following Trial Balance of Mr. Shivprasad, prepare **Manufacturing Account, (15) Trading Account, Profit and Loss Account for the year ended 31st March, 2018 and Balance Sheet as on that date :**

Trial Balance of Mr. Shivprasad as on 31st March, 2018

Particulars	Dr. (₹)	Cr. (₹)
Sales		25,00,000
Debtors	1,86,000	
Opening Stock - Raw Material	59,000	
Opening stock - Work in Progress	70,000	
Opening Stock - Finished Goods	1,00,000	
Purchase of Raw Material	16,00,000	
Carriage Inward on Raw Material	89,000	
Direct Wages	1,48,000	
Rent (75% for factory)	80,000	
Drawings	18,000	
Creditors		2,00,000
Cash at Bank	75,000	
Salaries	1,58,000	
Discount Allowed	17,000	
Capital Account		11,00,000
Machinery	12,00,000	
Total	38,00,000	38,00,000

Following further information is provided :

- Closing stock as on 31st March, 2018:
Raw Material ₹60,000, Work-in-Progress ₹70,000, Finished goods ₹1,05,000.
- Depreciate Machinery @5% p.a.
- During the year goods costing ₹30,000 were distributed as free samples which remained unrecorded.
- On 3rd September, 2017, there was a fire in the godown of Mr. Shivprasad, destroying goods worth ₹10,000 which includes ₹4,000 raw material and ₹6,000 finished goods, insurance company admitted the claim for ₹8,000. This transaction was not recorded in the books.
- Provide Reserve for Doubtful Debts @ 5% on Sundry Debtors.

OR

2. From the following Trial Balance of Mr. Girija, **prepare Manufacturing Account, Trading (15) Account, Profit and Loss Account for the year ended 31st March, 2018 and the Balance Sheet as on that date :**

Trial Balance of Mr. Girija as on 31st March, 2018

Particulars	Dr. (₹)	Cr. (₹)
Goodwill	4,42,000	
Purchase of Raw Material	11,24,000	
Capital		16,80,000
Carriage inward	31,000	
Bills Receivable / Bills payable	1,00,000	1,10,000
Opening Stock - Raw Material	50,000	
Opening stock - Work in Progress	56,000	
Opening Stock - Finished Goods	1,19,000	
Sales		18,32,000
Direct Wages	3,42,000	
Factory Power and Fuel	53,000	
Machinery	9,60,000	
Office Salaries	99,000	
Cash at Bank	1,60,000	
Selling and Distribution Expenses	29,000	
Creditors		86,000
Sale of scrap		7,000
Sundry Debtors	1,50,000	
Total	37,15,000	37,15,000

Following further information is provided to you :

- Closing stock as on 31st March, 2018 is :
Raw Material ₹85,000, Work-in-progress ₹58,000 and Finished Goods ₹90,000.
- On 28th March, 2018, Finished goods costing ₹10,000 were sent on sale or approval basis @ 20% on cost. These goods were not approved till 31st March, 2018. The effect for the same needs to be given as the time for approval was not expired.
- Depreciate Machinery @ 5% p.a.
- Included in Debtors Account an amount of ₹12,000 receivable from one customer Mr. Harshad. He is also our supplier for ₹10,000 which was included in Creditors Account. It was decided to adjust Mr. Harshad's Accounts against each other.

3. M/s. Spandan Transport purchased a Bus on Hire Purchase basis from M/s. Volvo Ltd. on 1st January, 2015. The cash price of the Bus was ₹30,00,000. An initial payment of ₹12,00,000 was made on the date of purchase. The balance was paid in 3 annual installments excluding interest as follows: (15)

31.12.2015	₹6,50,000
31.12.2016	₹6,00,000
31.12.2017	₹5,50,000

M/s. Volvo Ltd. charged interest @ 10% p.a. and M/s. Spandan Transport charged Depreciation @ 15% p.a. on Written Down Value Method. You are required to prepare Bus Account and M/s. Volvo Ltd. A/c. in the books of M/s. Spandan Transport for 3 years ending 31.12.2015, 31.12.2016 and 31.12.2017.

OR

3. From the following information prepare Departmental Trading and Profit & Loss account for the year ending 31st March, 2018 in the books of Ganesh Super Market : (15)

Particulars	Department A (₹)	Department B (₹)	Total (₹)
Opening Stock	2,50,000	4,00,000	6,50,000
Purchases	10,00,000	8,00,000	18,00,000
Sales	22,50,000	15,00,000	37,50,000
Wages	1,50,000	1,00,000	2,50,000
Office Salaries			12,00,000
Discount allowed			2,20,000
Discount Received			72,000
Rent paid			16,000

Additional Information :

- 1) Stock in hand as on 31st March, 2018 – Department A ₹8,50,000.
Department B ₹7,00,000.
  - 2) Office staff appointed by Dept. A 10 persons & Dept. B 5 persons
  - 3) Area occupied by Dept. A 1000 sq. ft. & Dept. B 600 sq. ft.
  - 4) Depreciation on furniture was ₹13,000 which was allocated in Dept. A & B equally.
  - 5) Goods transferred from Dept. A to Dept. B was ₹4,00,000.
4. Following is the information related to purchases and sales of goods made by Jai Enterprise in the month of March, 2018. Find out from the given information. (15)
- a) The value of Closing Stock as on 31st March, 2018 using Weighted Average Price Method.
  - b) Cost of Goods Sold for the month of March, 2018.
  - c) Sales and Gross Profit for the month of March, 2018.

Date	Particular	Units	Rate
03-03-2018	Sales	1,500	600
06-03-2018	Purchases	3,500	500
13-03-2018	Sales	4,000	700

18-03-2018	Purchase Return from purchase of 6 th March	500	
20-03-2018	Purchases	5,000	470
22-03-2018	Sales Return out of sale of 3rd March	1,500	
25-03-2018	Sales	6,000	750
27-03-2018	Purchases	5,000	530
30-03-2018	Sales	4,000	700
31-03-2018	Purchase	3,000	550

Stock on 1st March, 2018 was 3,000 units @ ₹400 per unit.

OR

4. From the following particulars of Chaitanya Garments prepare Trading & Profit & Loss account of two departments' i.e. Garment & Cosmetics for the year ended 31st March 2018. (15)

Particulars	Garment Dept. (₹)	Cosmetic Dept. (₹)	Total (₹)
Opening Stock	65,000	50,000	1,15,000
Purchases	2,40,000	1,60,000	4,00,000
Sales	3,20,000	2,80,000	6,00,000
Salaries	12,000	10,000	22,000
General expenses			15,000
Rent & Rates			30,000
Carriage Inward			6,000
Carriage Outward			12,000
Discount allowed			9,000
Discount received			4,500
Travelling Expenses			15,000
Insurance charges			5,000

Additional Information :

- 1) General expenses & Insurance are to be allocated equally.
- 2) Area occupied by Garment & Cosmetic department are in the ratio of 4:1.
- 3) Closing stock of Garment Dept. is ₹1,20,000 & that of Cosmetic Dept. is ₹60,000.

Other expenses & Income to be allocated between two departments on suitable basis.

5. State whether the following expenditures and receipts are Capital or Revenue and give reason for your answer : (15)

1. Carriage paid for bringing new machinery ₹25,000.
2. Sold old business car for ₹2,50,000.
3. Insurance premium paid ₹25,000 to General Insurance Company for insurance of Plant.
4. Loan repaid ₹1,25,000, which was taken from State Bank of India.
5. Paid tax consultancy fees ₹40,000 to CA Deshpande for the year ended 31st March, 2018.
6. Cost of improving seating capacity of cinema hall ₹7,00,000.
7. A manufacturer purchased raw material of ₹1,50,000 and produced goods worth ₹3,00,000 and sold 50% of the same for ₹2,00,000 to M/s Raj Traders.

OR

5. Find out the value of closing stock of M/s Max Ltd. using FIFO and Weighted Average (15) Methods from the following data:

Date	Particulars	Unit	@ ₹
08-03-2018	Sales	500	750
20-03-2018	Sales	1,000	800
31-03-2018	Sales	1,500	850
12-03-2018	Purchases	1,200	550
15-03-2018	Purchases	1,000	600
23-03-2018	Purchases	1,500	700

Opening stock on 1st March, 2018 was 800 units @ 500 per unit.

6. Answer the following :
- Explain Accounting Standards and state the advantages of Accounting Standards. (10)
  - Explain features of Hire Purchase Agreement. (10)
- OR**
6. Write Short notes on **any four** of the following : (20)
- Limitations and advantages of Weighted Average Method of Stock Valuation.
  - Revenue Expenditure.
  - Adjustment entries in Final Accounts.
  - Trading Account and Profit & Loss Account.
  - Main features of AS-9 Revenue Recognition.
  - Fundamental Accounting Assumptions as per AS-1

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

कृपया आपणांस योग्य पेपर मिळाला आहे का ते तपासून पहा

- सूचना : १. कृपया गैरप्रकार टाळावेत.
२. उजवीकडील कंसातील आकडे गुण दर्शवितात.
३. उत्तरांबरोबर बनवलेल्या टिपा हे उत्तराचा भाग गृहीत धरले जाईल.
४. सर्व प्रश्न अनिवार्य असून प्रश्न क्र. २ ते ६ ला पर्यायी प्रश्न दिलेले आहेत.
५. साधे गणकयंत्र वापरू शकतात.

१. अ) खालील विधाने चूक कि बरोबर ते लिहा (कोणतेही १०) : (१०)

- १) लेखांकन मानक-१ प्रमाणे घसारा पध्दतीत केलेला बदल हा दाखवणे अनिवार्य आहे.
- २) मालसाठ्याचे मूल्यांकन हे मूळ किंमतीला केले जाते.
- ३) भाडेतत्वातील विक्रेता भाडेतत्वावरील वस्तू खरेदीवर व्याज आकारतो.
- ४) संगणकातील स्टोरेज वाढविण्यासाठी हार्ड डिस्क बदलण्याचा खर्च हा महसूली खर्च आहे.
- ५) व्यापारी खर्च हे नफा-तोटा पत्रकात नोंदवले जातात.
- ६) ताळेबंद पत्रक हे व्यवसायाचा नफा-तोटा दाखवते.
- ७) विभागीय लेखा पध्दत प्रत्येक विभागाचा नफा-तोटा दाखवते.
- ८) जेव्हा विभाग 'अ' हा विभाग 'ब' ला माल पाठवतो, तेव्हा विभाग 'अ' डेबीट केला जातो व विभाग 'ब' क्रेडिट केला जातो.
- ९) लाईटिंग खर्च हा प्रत्येक विभागाच्या हॉर्सपावरप्रमाणे विभागून घेतला जातो.
- १०) भाडेतत्वावरील खरेदी घसारा हा भाडेतत्वावरील किंमतीवर आकारला जातो.
- ११) महत्वाची लेखांकन धोरणे प्रकटीकरण एएस-१ प्रमाणे हे अनिवार्य आहे.
- १२) शेअर्सवरील मिळालेला लाभांश भांडवली जमा आहे.

ब) योग्य जोड्या लावा (कोणतेही १०) : (१०)

'अ' गट		'ब' गट	
१	मालसाठा मूल्यांकनाची पध्दत	अ	विक्री किंमतीप्रमाणे वाटप
२	लेखांकन मानक - ९	बी	फिफो पध्दत
३	धंद्यातील उचल	सी	उत्पादन खात्याच्या खरेदीत जोडणे
४	भांडवली खर्च	डी	प्रत्येक विभागाचा परफॉर्मस दाखवते
५	मालसाठ्याची किंमत काढण्याचा प्राथमिक नियम	ई	लेखाशास्त्राची मुलभूत गृहीतके
६	वेटेड अॅवरेज पध्दत	एफ	स्थावर मालमतेची खरेदी
७	लेखांकन मानक - १	जी	आर्थिक जमा
८	मालाच्या खरेदीवरील आयातकर	एच	भाडेतत्व खरेदीवर सुरुवातीला अदा केलेली किंमत
९	विक्री खर्च	आय	मूळ किंमत वा निव्वळ बाजारमूल्य यापैकी जी कमी ती किंमत
१०	शुभारंभ प्रदान	जे	महसूल मान्यता
११	विभागीय खाते पध्दत	के	भांडवली खात्याच्या नावे बाजूला
१२	भांडवली जमा	एल	मालसाठ्याची एकूण किंमत / मालसाठ्याचे एकूण नग

२. श्रीयुत शीवप्रसाद यांच्या खालील तेरीजपत्रकावरून ३१ मार्च, २०१८ रोजीचे उत्पादन खाते, व्यापार खाते, नफा- (१५)
तोटा खाते व ताळेबंद बनवा :

श्रीयुत शीवप्रसाद यांचे ३१ मार्च, २०१८ रोजीचे तेरीजपत्रक

तपशील	नावे (₹)	जमा (₹)
विक्री		२५,००,०००
ऋणको	१,८६,०००	
आरंभीचा मालसाठा : कच्चा माल	५९,०००	
आरंभीचा मालसाठा : अर्ध तयार माल	७०,०००	
आरंभीचा मालसाठा : पक्का माल	१,००,०००	
कच्च्या मालाची खरेदी	१६,००,०००	
कच्च्या मालावरील मालभाडे	८९,०००	
थेट मजुरी	१,४८,०००	
भाडे (७५% कारखाना)	८०,०००	
उचल	१८,०००	
धनको		२,००,०००
बँकेतील शिल्लक	७५,०००	
वेतन	१,५८,०००	
सूट दिली	१७,०००	
भांडवल		११,००,०००
संयंत्र	१२,००,०००	
एकूण	३८,००,०००	३८,००,०००

खालील अधिक तपशील पहा व त्याप्रमाणे कृती का :

- ३१ मार्च, २०१८ रोजीचा मालसाठा :
कच्चा माल ₹६०,०००, अर्धतयार माल ₹७०,०००, पक्का माल ₹१,०५,०००.
- संयंत्रावर ५% प्रतिवर्षप्रमाणे घसारा आकार लावणे.
- यावर्षी ३०,००० मूळ किंमतीचे सॅपल म्हणून वाटलेल्या मालाची नोंद खातेवहीत केली गेली नव्हती.
- ३ सप्टेंबर, २०१७, रोजी श्रीयुक्त शीवप्रकाश यांच्या गोडाऊनमध्ये आग लागून ₹१०,००० किंमतीचा मालसाठा जळून खाक झाला. त्यातील ₹४,००० किंमतीचा कच्चा मालसाठा व ₹६,००० किंमतीचा पक्कामाल होता. विमा कंपनीने नुकसान भरपाईपोटी ₹८,००० दिले. याची खातेवहीत नोंद केली गेली नव्हती.
- ऋणकोवर ५% संशयित बुडित खाते तरतूद करा.

किंवा

२. श्रीयुत गिरीजा यांच्या खालील तेरीज पत्रकावरून ३१ मार्च, २०१८ रोजीचे उत्पादन खाते, व्यापार खाते व (१५) ताळेबंद खाते बनवा :

श्रीयुत गिरीजा यांचे ३१ मार्च, २०१८ रोजीचे तेरीज पत्रक

तपशील	नावे (₹)	जमा (₹)
गुडविल	४,४२,०००	
कच्च्या मालाची खरेदी	११,२४,०००	
भांडवल		१६,८०,०००
कच्च्या मालाचे मालभाडे	३१,०००	
हुंडी येणे / हुंडी देणे	१,००,०००	१,१०,०००
आरंभीचा मालसाठा : कच्चा माल	५०,०००	
आरंभीचा मालसाठा : अर्धतयार मालसाठा	५६,०००	
आरंभीचा मालसाठा : पक्का मालसाठा	१,१९,०००	
विक्री		१८,३२,०००
थेट मजूरी	३,४२,०००	
कारखाना पाँवर व इंधन	५३,०००	
संयंत्र	९,६०,०००	
कार्यालयीन मजूरी	९९,०००	
बँकेतील शिल्लक	१,६०,०००	
विक्री व वितरण खर्च	२९,०००	
धनको		८६,०००
भंगार विक्री		७,०००
ऋणको	१,५०,०००	
एकूण	३७,१५,०००	३७,१५,०००

खालील अधिक माहिती दिली आहे :

- ३१ मार्च, २०१८ रोजीचा अंतिम मालसाठा खालीलप्रमाणे :
कच्चा माल ₹८५,०००, अर्धतयार माल ₹५८,०००, पक्का माल ₹९०,०००.
- २८ मार्च, २०१८, रोजी ₹१०,००० मूळ किंमतीचा पक्का माल पसंतीनंतर विक्री तत्वावर विकला होता, ज्याची ३१ मार्च, २०१८ पर्यंत पसंती ग्राहकाने कळवली नाही. पसंती सांगण्याचा कालावधी अजून संपला नव्हता. सदर माल हा किंमतीवर २०% नफा ह्या तत्वावर पाठवला होता.
- संयंत्रावर ५% घसारा लावणे.
- ऋणकोमध्ये ₹१२,००० श्रीयुक्त हर्षद यांच्याकडून येणे आहे. ते आपले ₹१०,००० साठी धनकोही आहेत. दोन्ही खाती एकमेकांशी अॅडजस्ट करायची आहेत.

३. मे. स्पंदन ट्रान्सपोर्ट यांनी भाडे खरेदी तत्वावर दिनांक १ जानेवारी, २०१५ रोजी मेसर्स वोल्वो लिमिटेड कडून (१५) बस विकत घेतली. बसची रोख किंमत ₹३०,००,००० होती. खरेदीच्या दिवशी त्यांनी ₹१२,००,००० सुरवातीची रक्कम अदा केली. उरलेली रक्कम व्याज सोडून १०% प्रतिवर्षप्रमाणे खालीलप्रमाणे तीन वार्षिक हप्त्यात फेडली :

३१.१२.२०१५	₹६,५०,०००
३१.१२.२०१६	₹६,००,०००
३१.१२.२०१७	₹५,५०,०००

मेसर्स स्पंदन ट्रान्सपोर्ट यांनी १५% प्रतिवर्षप्रमाणे रिटर्न डाऊन वॅल्यु पध्दतीने बसवर घसारा लावला. वरीलप्रमाणे मेसर्स स्पंदन ट्रान्सपोर्ट यांच्या खातेवहीत ३१.१२.२०१५, ३१.१२.२०१६ व ३१.१२.२०१७ रोजीची खालील तीन वर्षांची खाती बनवा : १) बस खाते, २) मे. वोल्वो लिमिटेड खाते.

किंवा

३. खालील माहितीवरून गणेश सुपर मार्केटचे दि. ३१ मार्च, २०१८ रोजी संपणाऱ्या वर्षाचे विभागीय व्यापारी व (१५) नफा-तोटा खाते बनवा :

तपशील	विभाग 'अ' (₹)	विभाग 'ब' (₹)	विभाग 'क' (₹)
आरंभीचा मालसाठा	२,५०,०००	४,००,०००	६,५०,०००
खरेदी	१०,००,०००	८,००,०००	१८,००,०००
विक्री	२२,५०,०००	१५,००,०००	३७,५०,०००
कामगारांचा पगार	१,५०,०००	१,००,०००	२,५०,०००
कार्यालयीन पगार			१२,००,०००
दिलेली सुट			२,२०,०००
मिळालेली सुट			७२,०००
भाडे दिले			१६,०००

अधिक माहिती :

- १) ३१ मार्च, २०१८ रोजीचा मालसाठा :
विभाग 'अ' - ₹८,५०,०००, विभाग 'ब' - ₹७,००,०००
- २) विभाग 'अ' मध्ये १० माणसे व विभाग 'ब' मध्ये ५ माणसे कामाला आहेत.
- ३) विभाग 'अ' ने १००० चौ.फुट. व विभाग 'ब' ने ६०० चौ.फुट. जागा व्यापलेली आहे.
- ४) फर्निचर वरील घसारा ₹१३,००० दोन्ही विभागांमध्ये समप्रमाणात विभागण्यात यावा.
- ५) विभाग 'अ' कडून विभाग 'ब' ला ₹४,००,००० किंमतीचा माल हस्तांतरित केला.

४. खालील माहिती ही जय एंटरप्राइजेस यांच्या माहे मार्च, २०१८ मध्ये केलेल्या खरेदी विक्रीची आहे. दिलेल्या (१५)
माहितीवरून खालील गोष्टी शोधून काढा :
- १) वेटेड अॅव्हरेज प्राईज पध्दतीचा वापर करून ३१ मार्च, २०१८ रोजीचा अखेर शिल्लक साठ्याचे मुल्य.
  - २) मार्च, २०१८ चा कॉस्ट ऑफ गुडस् सोल्ड.
  - ३) मार्च, २०१८ ची विक्री आणि ढोबळ नफा.

दिनांक	तपशील	नफा	दर
०३-०३-२०१८	विक्री	१,५००	६००
०६-०३-२०१८	खरेदी	३,५००	५००
१३-०३-२०१८	विक्री	४,०००	७००
१८-०३-२०१८	खरेदी परतावा ६ मार्चच्या खरेदीतील	५००	
२०-०३-२०१८	खरेदी	५,०००	४७०
२२-०३-२०१८	विक्री परतावा ३ मार्चच्या विक्रीमधील	१,५००	
२५-०३-२०१८	विक्री	६,०००	७५०
२७-०३-२०१८	खरेदी	५,०००	५३०
३०-०३-२०१८	विक्री	४,०००	७००
३१-०३-२०१८	खरेदी	३,०००	५५०

१ मार्च, २०१८ रोजीचा साठा ३,००० नग ₹४०० प्रति नगप्रमाणे होता.

किंवा

४. खालील माहितीवरून चैतन्य गारमेंट्स त्यांचे ३१ मार्च, २०१८ रोजी संपणाऱ्या वर्षासाठीचे व्यापारी खाते व (१५)
नफा-तोटा पत्रक तयार करा :

तपशील	गारमेंट विभाग (₹)	कॉसमेटिक विभाग (₹)	एकूण (₹)
आरंभीचा मालसाठा	६५,०००	५०,०००	१,१५,०००
खरेदी	२,४०,०००	१,६०,०००	४,००,०००
विक्री	३,२०,०००	२,८०,०००	६,००,०००
पगार	१२,०००	१०,०००	२२,०००
किरकोळ खर्च			१५,०००
भाडे व कर			३०,०००
माल खरेदी वाहतूक खर्च			६,०००
माल विक्री वाहतूक खर्च			१२,०००
दिलेली सुट			९,०००
मिळालेली सुट			४,५००
प्रवास खर्च			१५,०००
विमा खर्च			५,०००

अधिक माहिती :

१. किरकोळ खर्च व विमा खर्च समप्रमाणात विभागण्यात यावा.
२. गारमेंटस् व कॉसमेटिकस् विभागांनी व्यापलेल्या जागेचे प्रमाण ४:१ आहे.
३. अखेरचा मालसाठा गारमेंटस् विभाग ₹१,२०,००० व कॉसमेटिकस् विभाग ₹६०,०००.
४. इतर खर्च व उत्पन्न हे दोन्ही विभागात योग्य पध्दतीने विभागावेत.

५. खालील जमा आणि खर्चाचे भांडवली व महसूली मध्ये कारणासहित वर्गीकरण करा : (१५)
१. नवीन यंत्रसामग्री आणण्यासाठीचा खर्च ₹ २५,००० दिला.
  २. व्यवसायामधील जुनी मोटार ₹ २,५०,००० ला विकली.
  ३. संयंत्राच्या विम्या पोटी विमा हप्त्या ₹ २५,००० जनरल इन्सुरन्स कंपनीला दिला.
  ४. स्टेट बँक ऑफ इंडिया कडून घेतलेले कर्ज ₹ १,२५,००० परत फेडले.
  ५. दिनांक ३१ मार्च, २०१८ रोजी संपणाऱ्या वर्षाअखेरसाठी सि. ए. देशपांडे यांना ₹ ४०,००० कर सल्लामसलत शुल्क दिले.
  ६. चित्रपट गृहाची बैठक व्यवस्था सुधारण्यासाठी ₹ ७,००,००० खर्च केला.
  ७. एका उत्पादकाने कच्चा माल ₹ १,५०,००० चा खरेदी करून त्यातून ₹ ३,००,००० चा उपभोग्य योग्य मालाची निर्मिती केली, त्यापैकी ५०% माल मेसर्स राज ट्रेडर्सना ₹ २,००,००० ला विकला.

किंवा

५. खालील माहितीच्या आधारे मेसर्स मॅक्स लि. यांचा अखेर शिल्लक साठ्याचे मुल्य शोधून काढा : (१५)

दिनांक	तपशील	नग	प्रति ₹
०८-०३-२०१८	विक्री	५००	७५०
२०-०३-२०१८	विक्री	१,०००	८००
३१-०३-२०१८	विक्री	१,५००	८५०
१२-०३-२०१८	खरेदी	१,२००	५५०
१५-०३-२०१८	खरेदी	१,०००	६००
२३-०३-२०१८	खरेदी	१,५००	७००

१ मार्च, २०१८ रोजीचा आरंभीचा शिल्लक मालसाठा ८०० टन ₹ ५०० प्रतिनग प्रमाणे होता.

६. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :
- अ) लेखांक मानक म्हणजे काय? लेखांक मानकाचे तोटे नमुद करा. (१०)
  - ब) भाडे खरेदी करारांचे वैशिष्ट्ये सांगा. (१०)

किंवा

६. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : (२०)
- अ) वेटेड अॅव्हरेज पध्दतीने मालाच्या मुल्यांकनाचे फायदे.
  - ब) महसूली खर्च.
  - क) फायनल अकॉउंट्स मधील तडजोडीच्या (अॅडजस्टिंग) नोंदी.
  - ड) व्यापारी खाते व नफा-तोटा पत्रक खाते.
  - इ) लेखांक मानांकन-१ प्रमाणे महसूली ओळखीची वैशिष्ट्ये सांगा.
  - फ) लेखांक मानांकन-१ नुसार मुलभूत लेखांकन गृहीतके.

Time : Three Hours

Marks : 100

Please check whether you have got the right question paper

N. B. All questions are compulsory

Q. 1 A. Explain the following terms in 2-3 sentences (any five) 10

1. Proxemics
2. Decoding
3. E-mail
4. Consensus
5. Moodle
6. Business Etiquette
7. Twitter
8. Language barrier

B. Match the following: 05

1. Personal integrity	a. Trading
2. Silence	b. Technical Language
3. E-Commerce	c. WhatsApp
4. Jargon	d. Non-verbal Communication
5. Smart Phone	e. Ethics

C. Fill in the blanks choosing the best alternative from the ones given below. 05

- a.** Signs and _____ were mainly used when language did not exist.
i. Telegrams	ii. letters	iii. symbols	iv. cell phones
- b.** Visual communication happens through _____.
i. Sound	ii. Pictures	iii. Language	iv. Music
- c.** Noise and distance are considered to be _____ barriers.
i. Cultural	ii. Physical	iii. Mechanical	iv. Semantic

- d. _____ gives legal validity to a letter.
- i. Subject line   ii. Signature   iii. Enclosures   iv. Date
- e. _____ scans incoming mails
- i. Virus protection software   ii. CD   iii. Filter   iv. Censor

Q. 2 Write short notes on (Any Four) **20**

- a. Horizontal Communication
- b. Grapevine
- c. Body language
- d. Social Media
- e. Advantages of written communication
- f. Feedback

Q. 3 Answer any two of the following **20**

- a. Explain the term psychological barriers. Discuss in detail any three psychological barriers to communication
- b. Define listening. Discuss obstacles to listening and measures to overcome them.
- c. Explain Business Ethics. Discuss the role and importance of Business Ethics in the world today.

Q. 4 Draft a reply in response to the following advertisement **10**

“A reputed publishing house requires Junior Accountants. Interested commerce graduates familiar with Tally and the use of computers, may send their **application with resume** within ten days to: PO Box 1720, The Times Of India, Mumbai – 400001”

Q. 5 Draft the following letters (Any Four) **20**

- a. Behroz Azmi wishes to pursue a Post Graduate degree in Global Markets and Equities from Perth University. Draft an SOP on behalf of Ms. Behroz
- b. Draft a recommendation letter for Ms. Shalini Monteiro of the HR department of your organization who wishes to apply for the post of an Asst. Manager (HR) with RBN Ltd.

- c. You have received a job offer for Accounts Officer from Nexus Pvt Ltd. Draft your letter of acceptance of the job offer.
- d. Mr. Rajeev Sinha of Tarang Ltd., Mumbai working as an Accounts Manager wishes to resign from his post. Draft a letter of resignation on his behalf.
- e. Mr Roshan Sen, a new intern with Athithi International has displayed exemplary presence of mind and decision making skills during a life threatening crisis that a guest at the hotel faced. Draft a letter of appreciation to him.

Q. 6 A. Write a paragraph in about 150 words on **any one** of the following **05**

- a. The Challenges of the 21st century
- b. The India of my dreams

B. Read the following situation carefully and answer the question below **05**

Mr. Rajat Gaur, the newly appointed Branch Manager at Reliable Banks believed that matters concerning the working of the bank must be routed through the various channels of hierarchy. He did not encourage staff to meet him. As a result a lot of time was spent in matters being dealt with at various levels of the hierarchy before finally reaching Mr Rajat. This created dissatisfaction among staff, also delayed decision making affected the bank's working.

Q.1 Identify and explain the problem in the channel of communication that Mr Gaur practices **03**

Q.2 How can the problems that the staff face be overcome, according to you? **02**

*****

वेळ: ३ तास

गुण: १००

- सूचना : १. सर्व प्रश्न अनिवार्य
२. मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत

प्र. १ अ खालील संज्ञा दोन ते तीन वाक्यांमध्ये स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच)

(१०)

१. प्रॉवझेमिक्स
२. डीकोडिंग
३. ई-मेल
४. एकमत (Consensus)
५. मूडल
६. व्यवसाय शिष्टाचार
७. ट्वीटर
८. भाषिक अडथळा

ब. जोड्या लावा

(०५)

१. व्यक्तिगत निष्ठा	अ) व्यापार
२. शांतता	ब) तांत्रिक भाषा
३. ई कॉमर्स	क) व्हाट्सअप
४. जार्गन	ड) अभाषिक संज्ञापन
५. स्मार्ट फोन	इ) नैतिकता

क. योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा

(०५)

अ. भाषा अस्तित्वात नसताना प्रामुख्याने चिन्हे आणि ..... वापरली गेली.

१) तार	२) पत्रे	३) प्रतीके	४) भ्रमणध्वनी
ब. दृश्य संज्ञापन..... द्वारे होते.			
१) आवाज	२) चित्र	३) भाषा	४) संगीत

क. गोंगाट आणि अंतर ..... अडथळे मानले जातात.

१) सांस्कृतिक   २) भौतिक   ३) यांत्रिक   ४) भाषा

ड. .... पत्राला कायदेशीर वैधता देते.

१) विषय   २) स्वाक्षरी   ३) सोबतची कागदपत्रे   ४) तारीख

इ. .... इन कमिंग मेल स्कॅन करते.

१) व्हायरस सुरक्षा   २) सी. डी.   ३) फिल्टर   ४) सेन्सर
सॉफ्टवेअर

प्र. २ टिपा लिहा (कोणत्याही चारवर)

(२०)

- १) क्षितिजसमांतर संज्ञापन
- २) ग्रेपव्हाईन संज्ञापन
- ३) देहबोली
- ४) समाजमाध्यम
- ५) लेखी संज्ञापनाचे फायदे
- ६) प्रतिक्रिया

प्र. ३ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

(२०)

- १) मानसिक अडथळे ही संज्ञा स्पष्ट करून सांगा. संज्ञापनाच्या कोणत्याही तीन मानसिक अडथळ्यांविषयी तपशीलवार चर्चा करा.
- २) श्रवण करणे परिभाषित करा. तसेच ऐकण्यातील अडथळे सांगून त्यावर मात करण्याचे उपाय सांगा.
- ३) व्यवसाय नैतिकता स्पष्ट करून सांगा. व्यवसाय नैतिकतेची आजच्या जगातील भूमिका आणि त्याचे महत्त्व यावर चर्चा करा.

प्र. ४ खालील जाहिरातीस अनुकूल प्रतिसाद लिहा.

(१०)

"एका प्रतिष्ठित प्रकाशनगृहाला कनिष्ठ लेखापाल हवा आहे. इच्छुक वाणिज्य पदवीधरांनी ज्यांना टॅली व संगणक येत असेल, अशांनी दहा दिवसांच्या आत त्यांचा वैयक्तिक माहितीसह अर्ज पत्रपेटी क्रमांक १७२० टाइम्स ऑफ इंडिया, मुंबई - ४००००१ वर पाठवून द्यावेत. "

प्र. ५ खालीलपैकी कोणत्याही चार वर पत्रलेखन करा.

(२०)

अ) बेहरोझ आझमी पर्थ युनिव्हर्सिटी ग्लोबल मार्केट्स व इक्विटीझ मधील पोस्ट ग्रॅज्युएट पदवी घेऊ इच्छितात. बेहरोझच्या वतीने पाठवायचे उद्देश पत्र तयार करा.

ब) तुमच्या संस्थेच्या एच आर विभागातील शालिनी मॉन्टेरो यांनी आर बी एन लि मध्ये सहव्यवस्थापक (एच आर) पदासाठी अर्ज करू इच्छिते. शालिनी मॉन्टेरो साठी पाठवायचे शिफारस पत्र तयार करा.

क) नेक्सस प्रा. लि. कडून तुम्हाला लेखा अधिकारी पदावर नियुक्ती देवू केली आहे. याबाबत नोकरी स्वीकारत असल्याचे पत्र तयार करा.

ड) श्री राजीव सिन्हा तरंग लि. मध्ये अकाऊन्ट्स व्यवस्थापक पदावर कार्यरत आहेत. ते आता राजीनामा देवू इच्छितात. त्यांच्या वतीने पाठवायचे राजीनामा पत्र तयार करा.

इ) श्री. रोशन सेन जे अतिथी इंटरनॅशनल चे नवे प्रशिक्षणार्थी आहेत, त्यांनी हॉटेल मधील एका पाहुण्यांचे आयुष्य धोक्यात घालणाऱ्या संकटातून बाहेर काढण्यासाठी आपल्या योग्य निर्णय क्षमता या कौशल्याचा वापर केला आहे. त्यांचे कौतुक करणारे पत्र लिहा.

प्र. ६ अ आणि ब इंग्रजी भाषेतून सोडवायचा आहे.

Q. 6 A. Write a paragraph in about 150 words on **any one** of the following

05

- The Challenges of the 21st century
- The India of my dreams

B. Read the following situation carefully and answer the question below

05

Mr. Rajat Gaur, the newly appointed Branch Manager at Reliable Banks believed that matters concerning the working of the bank must be routed through the various channels of hierarchy. He did not encourage staff to meet him. As a result a lot of time was spent in matters being dealt with at various levels of the hierarchy before finally reaching Mr Rajat. This created dissatisfaction among staff, also delayed decision making affected the bank's working.

Q.1 Identify and explain the problem in the channel of communication that Mr Gaur practices

03

Q.2 How can the problems that the staff face be overcome, according to you?

02

*****

[Time: 3 Hours]

[Marks: 100]

- N.B:** 1. All questions are **compulsory**.
2. **Figures** to the **right** indicate full **marks**.

1. (a) Fill in the blanks with suitable options given below: **(any 10)** **10**
- (1) Mining and Oil exploration are the examples of _____ industries.
(primary , construction , extractive)
  - (2) _____ concept of business is concerned with customer satisfaction.
(Modern , Traditional , Profit making)
  - (3) Survival and growth are the _____ objective of business.
(social , organic , economic)
  - (4) Suppliers form a part of _____ environment.
(internal , micro , macro)
  - (5) Business and its environment are _____ .
(separable , unrelated , inseparable)
  - (6) _____ is a trading bloc consisting of European countries.
(EU, ED, EC)
  - (7) Feasibility report is prepared _____ feasibility studies.
(alongwith , after, before)
  - (8) _____ act as a reference guide during the execution of the project.
(legal report , feasibility report , project report)
  - (9) Proximity to market of a plant is required in case of _____ products.
(perishable , durable, luxury)
  - (10) _____ is an entrepreneur within an existing organisation.
(manager , intrapreneur , leader)
  - (11) Entrepreneurs need to take _____ decisions.
(proactive , reactive, hasty)
  - (12) _____ is one of the qualities of entrepreneurs.
(laziness , creativity , impatience)

[TURN OVER

1. (b) State whether following statements are True or False : **(any 10)** **10**
- (1) Industry is an integral part of business.
  - (2) Business firms have social responsibility only towards employees.
  - (3) India's exports reduced due to globalisation.
  - (4) Business environment is dynamic in nature.
  - (5) Business organisation can control its external environment.
  - (6) GATS is an agreement of WTO.
  - (7) Project Planning provides guidelines for completion of a project within a certain time frame.
  - (8) Government does not provide any financial incentives and assistance to entrepreneurs.
  - (9) A business unit has to follow legal provisions before starting the operations.
  - (10) Only economic factors contribute to the growth of entrepreneurs .
  - (11) The primary motive of a manager is innovation.
  - (12) Social entrepreneurs are profit oriented.

2. Answer the following **(any two)** **15**
- (1) Define business and explain its main functions.
  - (2) Explain briefly the human and national objectives of business.
  - (3) What is turnaround strategy? Explain the steps in turnaround strategy.

3. Answer the following **(any two)** **15**
- (1) What is business environment ? Explain its importance.
  - (2) Explain the components of internal business environment.
  - (3) Explain the impact of trading blocs on Indian business.

4. Answer the following **(any two)** **15**
- (1) Distinguish between project report and feasibility report.
  - (2) State the factors determining location of a business unit.
  - (3) Discuss the filing of returns and other documents of a business unit.

5. Answer the following (any two)

15

- (1) Define entrepreneur. Describe the main features of entrepreneurship.
- (2) State the competencies (qualities) necessary for successful entrepreneurship.
- (3) What are the problems faced by Indian women entrepreneurs?

6. Write short note on: (any four)

20

- (1) Globalisation
- (2) Merger strategy
- (3) Educational environment
- (4) WTO
- (5) Role of government in promotion of business unit
- (6) Intrapreneur

(मराठी रुपांतर)
(3 तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
३) इंग्रजी प्रश्नपत्रिका मूळ मानावी.

१०

१. (अ) कंसामधील योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. (कोणत्याही दहा)

- (१) खाणकाम व तेल शोधन ही ----- उद्योगाची उदाहरणे आहेत.
(प्राथमिक , बांधकाम, उत्खनन)
- (२) व्यवसायाची ----- संकल्पना, ग्राहक समाधानाशी निगडीत आहे.
(आधुनिक, पारंपारिक , नफा प्राप्ती)
- (३) टिकून राहणे आणि वाढ ही व्यवसायाची ----- उद्दिष्ट्ये आहेत.
(सामाजिक , मूलभूत , आर्थिक)
- (४) पुरवठादार हे ----- पर्यावरणाचा भाग आहेत.
(अंतर्गत , सूक्ष्म, स्थूल)

[TURN OVER

- (५) व्यवसाय व त्याचे पर्यावरण ----- आहेत.
(वेगळे करण्याजोगे , असंबंधित, वेगळे न करण्याजोगे)
- (६) ----- हा व्यापारी गट , युरोपीय देशांचा बनलेला आहे.
(EU, ED, EC)
- (७) व्यवहार्यता अहवाल हा व्यवहार्यता अभ्यासाच्या ----- तयार केला जातो.
(बरोबरीने , नंतर, आधी)
- (८) प्रकल्प अंमलात आणताना ----- मार्गदर्शक म्हणून काम करतो.
(कायदेशीर अहवाल, व्यवहार्यता अहवाल, प्रकल्प अहवाल)
- (९) ----- वस्तूंमध्ये कारखान्याची बाजारपेठेशी जवळीकता आवश्यक असते.
(नाशवंत, टिकाऊ, चैनी)
- (१०) अस्तित्वात असणाऱ्या संस्थेमध्ये ----- हा उद्योजक असतो.
(व्यवस्थापक, अंतर्गत उद्योजक, नेता)
- (११) उद्योजकांना ----- निर्णय घेणे गरजेचे असते.
(स्वयंप्रेरित , प्रतिक्रियाशील, घाईघाईने)
- (१२) ----- हा उद्योजकाचा एक गुण आहे.
(आळशीपणा, कल्पकता, उतावीळपणा)

१. (ब) खालील विधाने चूक की बरोबर ते सांगा. (कोणतेही दहा)

१५

- (१) उद्योग हा व्यवसायाचा अविभाज्य भाग आहे.
- (२) व्यवसाय संस्थांना फक्त कर्मचाऱ्यांविषयीच सामाजिक जबाबदारी असते.
- (३) जागतिकीकरणामुळे , भारताची निर्यात कमी झाली.
- (४) व्यावसायिक पर्यावरण हे गतिमान स्वरूपाचे असते.
- (५) व्यावसायिक संघटना, बाह्य पर्यावरण नियंत्रित करू शकते.
- (६) GATS हा चा WTO करार आहे.
- (७) प्रकल्प नियोजन, ठराविक वेळेमध्ये प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी मार्गदर्शन करते.
- (८) सरकार , उद्योजकांना कोणतेही आर्थिक प्रोत्साहन व मदत पुरवत नाही.
- (९) कामकाज सुरू करण्यापूर्वी, व्यवसायास कायदेशीर तरतुदींचे पालन करावे लागते.

- (१०) उद्योजकाच्या वाढीस फक्त आर्थिक घटकांचे योगदान असते.
 (११) व्यवस्थापकाचा प्राथमिक उद्देश हा नाविन्यता असतो.
 (१२) सामाजिक उद्योजक हे नफाभिमुख असतात.

२. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा .

- (अ) व्यवसायाची व्याख्या द्या आणि त्याची मुख्य कार्ये स्पष्ट करा.
 (ब) व्यवसायाची मानवी आणि राष्ट्रीय उद्दिष्टे थोडक्यात स्पष्ट करा.
 (क) पुर्ननफा स्थिती म्हणजे काय ? पुर्ननफा डावपेचातील पायऱ्या स्पष्ट करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा .

- (अ) व्यावसायिक पर्यावरण म्हणजे काय ? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 (ब) अंतर्गत व्यावसायिक पर्यावरणाचे घटक स्पष्ट करा.
 (क) भारतीय व्यवसायावर होणारा व्यापारी गटांचा परिणाम स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा .

- (अ) प्रकल्प अहवाल आणि व्यवहार्यता अहवाल यातील फरक लिहा.
 (ब) व्यवसायाच्या स्थाननिश्चितीवर परिणाम करणारे घटक सांगा.
 (क) व्यवसायाचे विवरणपत्र भरणे व इतर दस्तऐवजांवर चर्चा करा.

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा .

- (अ) उद्योजकाची व्याख्या द्या. उद्योजकतेची मुख्य उद्दिष्टे वर्णन करून सांगा.
 (ब) यशस्वी उद्योजकतेसाठी आवश्यक असणारे गुण सांगा.
 (क) भारतीय महिला उद्योजकांना सामोरे जाव्या लागणाऱ्या अडचणी कोणत्या आहेत ?

६. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार)

- (१) जागतिकीकरण (२) विलिनीकरण डावपेच
 (३) शैक्षणिक पर्यावरण (४) WTO
 (५) व्यवसायाच्या वृद्धीमधील सरकारची भूमिका (६) अंतर्गत उद्योजक

Duration 3 Hours

Marks :- 100

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B.:**
1. All Questions are compulsory
  2. All questions have internal choices
  3. Use of simple calculator is permitted
  4. Figures to the right indicate full marks
  5. Draw neat diagrams wherever necessary

1. (A) Select the best answer from the given options and rewrite the statement (Any Ten) 10

- i) Incremental principle states that an investment decision is profitable if _____
  - a) revenue increases more than cost
  - b) cost reduces more than revenue
  - c) both a) and b)
  - d) None of the above

- ii) The market supply schedule shows _____ relationship between price and quantity supplied.
  - a) inverse
  - b) direct
  - c) no
  - d) None of these

- iii) In case of normal goods, demand curve is _____
  - a) upward sloping
  - b) downward sloping
  - c) vertical straight line
  - d) horizontal straight line

- iv) Kinked demand curve is observed in _____ market
  - a) Perfect competition
  - b) Monopoly
  - c) Monopolistic Competition
  - d) Oligopoly

- v) If demand is price elastic, then _____
  - a) a rise in price will raise total revenue.
  - b) a fall in price will raise total revenue.
  - c) a fall in price will increase the quantity demanded.
  - d) a rise in price won't have any effect on total revenues.

- vi) Which of the following is a limitation of consumer clinic method of demand forecasting?
- a) Abnonnal consumer behavior
  - b) Expensive
  - c) Neither a nor b
  - d) Both a and b
- vii) Short run production function includes _____
- a) only Fixed factors
  - b) only Variable factors
  - c) both fixed and variable factors
  - d) None of the above
- viii) The narrowing distance between successive isoquants denotes _____
- a) Increasing returns to scale
  - b) Decreasing returns to scale
  - c) Constant returns to scale
  - d) None of the above
- ix) Which of the following is an example of Internal Economies of Scale?
- a) Labour Economies
  - b) Technical Economies
  - c) Managerial Economies
  - d) All of the above
- x) In the short run, the slope of TC curve is the same as slope of _____
- a) AVC curve
  - b) TFC curve
  - c) TVC curve
  - d) AFC curve
- xi) The difference between private and social cost is due to _____
- a) opportunity cost
  - b) diminishing marginal utility
  - c) externalities
  - d) accounting errors
- xii) _____ refers to an unavoidable cost which cannot be recovered.
- a) Opportunity cost
  - b) Sunk cost
  - c) Real cost
  - d) Implicit cost

1. B) Write whether the following statements are true or false (Any Ten) **10**
- Demand is desire backed by willingness and ability to pay.
  - Opportunity costs can always be measured in terms of money.
  - Under monopoly market, when TR is increasing MR is negative.
  - When the demand is perfectly elastic, the demand curve will be a vertical straight line.
  - Demand curve under monopoly is perfectly inelastic.
  - Long term forecasts are required for capital investments.
  - Technology is variable in long run production function.
  - MRTS is measured as $\Delta K / \Delta L$
  - A firm experiences increasing returns of scale due to technological advancements.
  - Implicit costs are measured as opportunity cost.
  - Learning curve expresses the decline in average cost due to better experience.
  - $MC=AC$ when AC is minimum.

2. Attempt A and B OR C and D

- A) Discuss the scope of study of Business Economics. **07**
- B) Given the following data calculate TR, AR, and MR. Also identify the market structure **08** and state the relationship between TR, AR and MR.

Output (Unit)	1	2	3	4	5	6	7
Price (Rs.)	10	10	10	10	10	10	10

OR

- C) Write an explanatory note on the use of marginal analysis in decision making in business. **07**
- D) The demand function for a commodity is given as $Q_d = 40 - 0.1P$ and its supply function is given as $Q_s = 20 + 0.2P$. Make a schedule of demand and supply at prices Rs.100/-, Rs.200/, Rs. 300/- and Rs.400/-. Find the equilibrium price and quantity. **08**

3. Attempt A and B OR C and D

- A) State and explain the law of demand. Write the assumptions and exceptions to the law of demand. **07**
- B) Describe the nature of demand curve under perfect competition and monopolistic competition. **08**

OR

- C) What is demand forecasting? What is the significance of demand forecasting? **07**
- D) A movie theatre charged Rs.100/- per ticket and sold 500 tickets per show. When the price of tickets was raised to Rs. 125/- the theatre was able to sell only 450 tickets. Estimate price elasticity of demand for movie tickets. Is it beneficial for the theatre to raise the price? Justify your answer. **08**

4. Attempt A and B OR C and D

- A) Define isoquants. What are the properties of isoquants? **07**
- B) What is meant by diseconomies of scale? Discuss the various internal and external diseconomies of scale. **08**

OR

- C) What is meant by Economies of Scope? How is it different from Economies of Scale? **07**
 D) The following table shows total product of a firm due to increase in labour input used in combination with a fixed input of capital: **08**

Labour input (Units)	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Total Product (Units)	0	50	110	180	240	270	282	282	240

- i) Calculate average product and marginal product.
 ii) Name and mark the three stages of law of variable proportions in the table.
 iii) In which stage will a rational producer operate? Justify your answer.

5. Attempt A and B OR C and D

- A) Explain the nature and relationship between AFC, AVC, ATC and MC curves of a firm. **07**
 B) Given $TFC = Rs.55/-$, calculate TC, AFC, AVC and MC **08**

Output (Units)	0	1	2	3	4	5	6
TVC (Rs)	0	30	55	75	105	155	225

OR

- C) What is meant by break -even point? How is break-even point determined? **07**
 D) For a hypothetical firm, if price of product is Rs.80/-, TFC is Rs.5000/ and AVC is Rs.30/-, then **08**
 i) Calculate breakeven output for this firm
 ii) At the original TFC and AVC, how does breakeven quantity change if price rises to Rs. 130/-?
 iii) At the original price and TFC, what will be the breakeven quantity if AVC rises to Rs. 60/-?
 iv) At the original price and AVC, what will be the break even quantity if TFC rises to Rs. 6000/-?

6. Attempt A and B OR Write Short Notes on any four:

- A) Define income elasticity of demand. Explain the degrees of income elasticity of demand using examples. **10**
 B) Derive the long run average cost curve and write its features. **10**

OR

Write Short Notes on any four

20

- i. Functions and equations
- ii. Promotional elasticity of demand
- iii. Types of isoquants
- iv. Expansion path
- v. Accounting and economic cost
- vi. Applications of break-even analysis

*****

वेळ : ३ तास

एकूण गुण :- १००

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना: १. सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
२. सर्व प्रश्नांमध्ये अंतर्गत पर्याय आहेत.
३. फक्त साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.
४. उजवीकडील अंक हे गुण दर्शवितात.
५. आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.१ अ. खालीपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा. (कोणतेही दहा)

१०

१. वाढीव तत्वानुसार (incrementalism) गुंतवणूक हि फायदेशीर असेल जेव्हा _____
अ) प्राप्ती हि खर्चापेक्षा जास्त वाढते.
ब) खर्च हे प्राप्तीपेक्षा कमी होतात.
क) दोन्हीही
ड) कोणतेही नाही
२. बाजाराचे पुरवठा पत्रक हे किंमत आणि पुरवठ्यातील _____ संबंध दर्शविते.
अ) व्यस्त
ब) प्रत्यक्ष
क) नाही
ड) कोणतेही नाही
३. दैनंदिन उपयोगाच्या वस्तूंच्या बाबतीत मागणी वक्र _____ स्वरूपाचा असतो.
अ) वर जाणारा
ब) खाली उतरणारा
क) उभी सरळ रेषा
ड) आडवी सरळ रेषा
४. बाकदार मागणी वक्र हा _____ बाजारामध्ये आढळतो.
अ) पूर्ण स्पर्धा
ब) एकाधिकार
क) मत्केदारीयुक्त स्पर्धा
ड) अल्पजनाधीकार

५. जर मागणी ही किंमत लवचीक असेल तेव्हा _____

- अ) किंमतीमध्ये वाढ ही एकूण प्राप्तीमध्ये वाढ करते.
- ब) किंमतीतील घट ही एकूण प्राप्तीमध्ये वाढ करते.
- क) किंमतीतील घट ही मागणीमध्ये वाढ करते.
- ड) किंमतीतील वाढ ही एकूण उत्पन्नवाढीवर काहीही परिणाम करत नाही.

६. पुढीलपैकी _____ ही मागणी अनुमानाच्या उपभोक्ता चिकित्सा पद्धतीची उणीव आहे.

- अ) उपभोक्त्याचे असामान्य वर्तणूक
- ब) खर्चिक
- क) कोणतेही नाही
- ड) दोन्हीही

७. अल्पकालीन उत्पादन फलनामध्ये _____ असतात.

- अ) फक्त स्थिर खर्च
- ब) फक्त बदलते खर्च
- क) दोन्हीही
- ड) कोणतेही नाही

८. समउत्पादन वक्रामधील कमी होत जाणारे अंतर _____ दर्शविते.

- अ) वाढते प्रमाणफल
- ब) घटते प्रमाणफल
- क) स्थिर प्रमाणफल
- ड) कोणतेही नाही

९. खालीलपैकी _____ हे अंतर्गत बचतीचे उदाहरण आहे.

- अ) श्रमिक बचती
- ब) तांत्रिक बचती
- क) व्यवस्थापकीय बचती
- ड) वरीलपैकी सर्व

१०. अल्पकाळामध्ये एकूण खर्च वक्राचा आकार व _____ चा आकार सारखा असतो.

- सरासरी बदलता खर्च
- एकूण स्थिर खर्च
- एकूण बदलता खर्च
- सरासरी स्थिर खर्च

११. खाजगी खर्च व सामाजिक खर्च यांच्यात फरक _____ मुळे करता येतो.

- संधी खर्च
- घटती सीमांत उपयोगिता
- बाह्यता
- मोजमापातील त्रुटी

१२. खालीलपैकी _____ हा टाळता न येणारा खर्च आहे जो पुन्हा वसूल करता येत नाही.

- संधी खर्च
- बुडीत खर्च
- वास्तव खर्च
- अंतर्गत खर्च

प्र.१ ब. पुढील विधाने चूक की बरोबर ते लिहा. (कोणतेही दहा)

१०

- मागणी म्हणजे अशी इच्छा की ज्यास आर्थिक पाठबळ असते.
- संधी खर्च हा नेहमीच पैशामध्ये मोजला जाऊ शकतो.
- मत्केदारीमध्ये एकूण प्राप्ती जेव्हा वाढते सीमांत प्राप्ती ऋण असते.
- जेव्हा मागणी हि पूर्णतः लवचीक असते, तेव्हा मागणी वक्र उभी सरळ रेषा असते.
- मत्केदारीमध्ये मागणी वक्र हा पूर्णतः अलवचिक असतो.
- दीर्घकालीन मागणी अनुमान गुंतवणुकीसाठी आवश्यक आहे.
- दीर्घकालीन उत्पादन उफलामध्ये तंत्रज्ञान हा बदलणारा घटक आहे.
- MRTS हा $\Delta K / \Delta L$ या सूत्रा नुसार मोजला जातो.
- उद्योग संस्थेस वाढत्या प्रमाण फलाचा अनुभव तांत्रिक प्रगतीमुळे येतो.
- अंतर्गत खर्च हे संधी खर्चाच्या सहाय्याने मोजतात.
- अध्ययन वक्र (Learning curve) हा अनुभवामधून सरासरी खर्चात होणारी घट दर्शवितो.
- सि.ख.= स.ख. जेव्हा स.ख.किमान असतो.

प्र.२ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

अ. व्यावसायिक अर्थशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा. ०७

ब. खालील तक्त्याच्या आधारे TR, AR, आणि MR काढा. तसेच TR, AR, आणि MR च्या संबंधावरून बाजार प्रकार ओळखा. ०८

उत्पादन	१	२	३	४	५	६	७
किंमत	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०

किंवा

क. सिमांत विश्लेषणाचे व्यवसायातील निर्णय प्रक्रियेतील महत्त्व यावर सविस्तर लिहा. ०७

ड. मागणी फलन = $Q_d = 40 - 0.1P$ $Q_s = 20 + 0.2P$. किंमत Rs. १००/-, २००/-, ३००/- आणि ४००/- असताना मागणी व पुरवठा पत्रक बनवा. समतोल किंमत आणि उत्पादन शोधा. ०८

प्र.३ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

अ) मागणीचा नियम स्पष्ट करा. नियमाची गृहीतके व अपवाद स्पष्ट करा. ०७

ब) 'पूर्ण स्पर्धा आणि मत्केदारीयुक्त स्पर्धा यातील मागणी वक्राचे स्वरूप' यावर सविस्तर लिहा. ०८

किंवा

क) मागणी अनुमान म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. ०७

ड) एक चित्रपटगृह १०० रु. प्रमाणे ५०० तिकीट विक्री करते. तिकीटाची किंमत १२५ इतकी वाढल्यावर फक्त ४५० तिकीटे विक्री झाली. यावरून तिकीटांच्या मागणीची किंमतलवचिकता काढा. किंमतवाढीचा चित्रपट गृहास फायदा होतो का? तुमचे मत सकारण लिहा. ०८

प्र.४ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

अ) समउत्पादन वक्र म्हणजे काय? त्याची वैशिष्ट्ये लिहा. ०७

ब) प्रमाणाच्या अबचती म्हणजे काय? प्रमाणाचा अंतर्गत व बाह्य अबचती स्पष्ट करा. ०८

किंवा

क) व्याप्तीतील बचती (Economies of scope) म्हणजे काय? प्रमाणाचा बचती पेक्षा ते कसे वेगळे आहे? ०७

ड) पुढील तक्त्यात एका उत्पादन संस्थेतील श्रमिक व इतर स्थिर घटकांच्या साह्याने झालेल्या विविध उत्पादन पातळ्या दिल्या आहेत. ०८

श्रमिक आदाने	०	१	२	३	४	५	६	७	८
एकूण उत्पादन	०	५०	११०	१८०	२४०	२७०	२८२	२८२	२४०

i. सरासरी उत्पादन आणि सीमांत उत्पादन काढा.

ii. बदलत्या प्रमाणाच्या नियमाच्या तीन विविध अवस्था दाखवा.

iii. कोणत्या अवस्थेमध्ये उत्पादक उत्पादन करेल? तुमच्या उत्तराचे समर्थन करा.

प्र.५ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

अ) AFC, AVC, ATC आणि MC वक्र यांचे स्वरूप व त्यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा. ०७

ब) $TFC = ₹.५५$, तर TC, AFC, AVC, आणि MC काढा. ०८

उत्पादन	०	१	२	३	४	५	६
ए. स्थि.ख.	०	३०	५५	७५	१०५	१५५	२२५

किंवा

क) संतुलन/समतोल बिंदू (break even point) म्हणजे काय? तो कसा निर्धारित होतो. ०७

ड) एका उद्योगसंस्थेत उत्पादनाची किंमत रु.८० आहे. ए.स्थि.ख. हा ५००० रु. आणि स.ब.ख. ३० रु. आहे. तर ०८

- या उद्योगसंस्थेचे समतोल उत्पादन काढा.
- मूळ ए.स्थि.खर्चाला व स. ब. खर्चाला संतुलित उत्पादनात काय बदल होईल जर किंमत १३० रु. वाढली.
- मूळ किंमत व ए. स्थि. खर्चाला संतुलित उत्पादन काय असेल जेव्हा ए.ब.ख. ६० रु. होईल.
- मूळ किंमत व स.ब. खर्चाला संतुलित उत्पादन काय असेल जेव्हा ए.स्थि.ख. ६००० असेल.

प्र.६ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

अ. मागणीची उत्पन्न लवचिकता म्हणजे काय ? मागणीच्या उत्पन्न लवाचीकतेचे विविध प्रकार उदा.च्या साहाय्याने स्पष्ट करा. १०

ब. दीर्घकालीन सरासरी खर्चाचा वक्र काढा व त्याची वैशिष्ट्ये लिहा. १०

किंवा

कोणत्याही चारवर टीपा लिहा. २०

- कार्यकारी संबंध आणि समीकरणे
- मागणीची जाहिरात लवचिकता
- समउत्पादन वक्राचे प्रकार
- विस्थापपथ
- लेखाकर्म आणि आर्थिक खर्च
- समतोल विश्लेषणाची उपयुक्तता (break even analysis)

*****

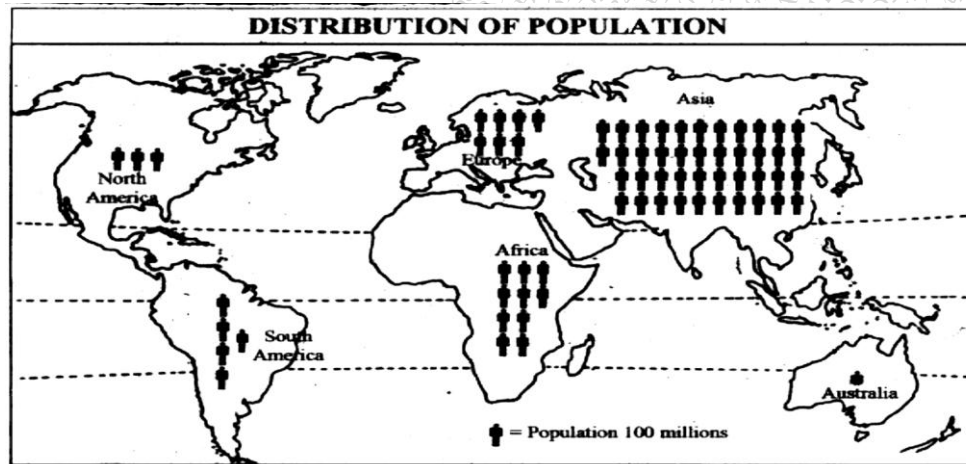
[Time: 3 Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory and carry equal marks.
  2. Use of map stencils and simple calculator is allowed.
  3. Use of coloured pens, pencils is allowed.
  4. Attach the given map along with your answer book.

Q.1 a) Study the following thematic map of the world and answer the questions. **10**

- i) What is the theme of the map? 02
- ii) Which cartographic technique is used to represent the theme? 02
- iii) Name the two countries having highest population in Asia? 02
- iv) Compare the population of Europe and Africa? 02
- v) What is the population of Australia and why? 02

Q.1 b) Mark and name the following at the most appropriate location in the outline map of the world supplied to you. **10**

- i) An area in India having physical water scarcity.
- ii) A country with highest deforestation rate in South America.
- iii) The busiest area of ocean transport.
- iv) London
- v) Tropic of Capricorn.
- vi) Longest river flowing in Sahara desert.
- vii) Area of Ring of Fire.
- viii) Any land locked country in Africa.
- ix) The Great Australian Desert.
- x) The sea separating Europe and Africa.

Q.2 Attempt any two from the following: **20**

- A) Explain how the Biotic components of environment influence the human activities?
- B) Describe the dynamic role of man as both destructor and protector of environment?
- C) Bring out the characteristics and types of Eco-systems.

- Q.3 Attempt any two from the following: **20**
- A) Describe the main causes of Deforestation in the world.
  - B) Classify the energy resources according to their nature.
  - C) Describe in details the methods of conservation of water Resources..
- Q.4 Attempt any two from the following: **20**
- A) Explain the National Population Policy of India in Detail.
  - B) Describe the Demographic Transition Theory with Diagram.
  - C) Which are the causes of population explosion in India.
- Q.5 Attempt any two from the following: **20**
- A) Define “Smart City?” Explain the features of a smart city?
  - B) Mumbai is known as the ‘Magnet of Migrants’. Describe the statement by giving push-pull factors of migration.
  - C) How does migration affect the urban environment?

*****

(मराठी रुपांतर)

[वेळ: ३ तास]

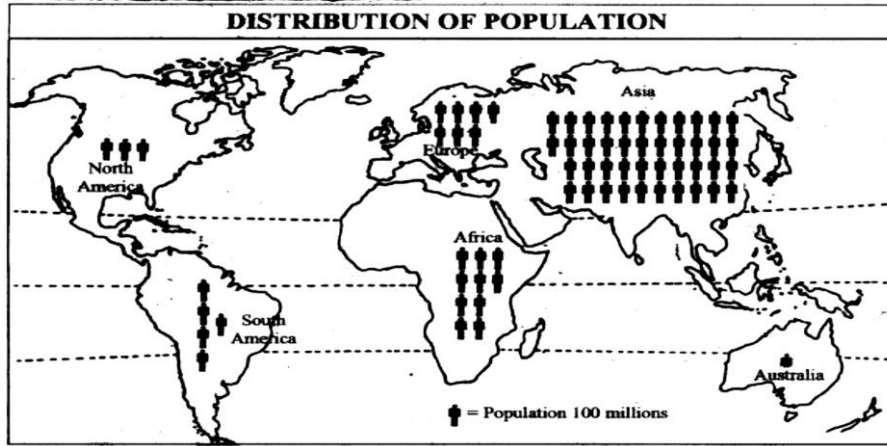
[गुण: १००]

सूचना:

१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत व त्यांना समान गुण आहेत.
२. नकाशा स्टेन्सिल वापरायची परवानगी आहे.
३. तुम्हास पुरविलेला जगाचा नकाशा उत्तरपत्रिकेस जोडावा.
४. रंगीत पेन व पेन्सिल च्या वापरायची परवानगी आहे.

प्र.१ अ) खाली दिलेल्या विषयाच्या नकाशाचा अभ्यास करा आणि प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

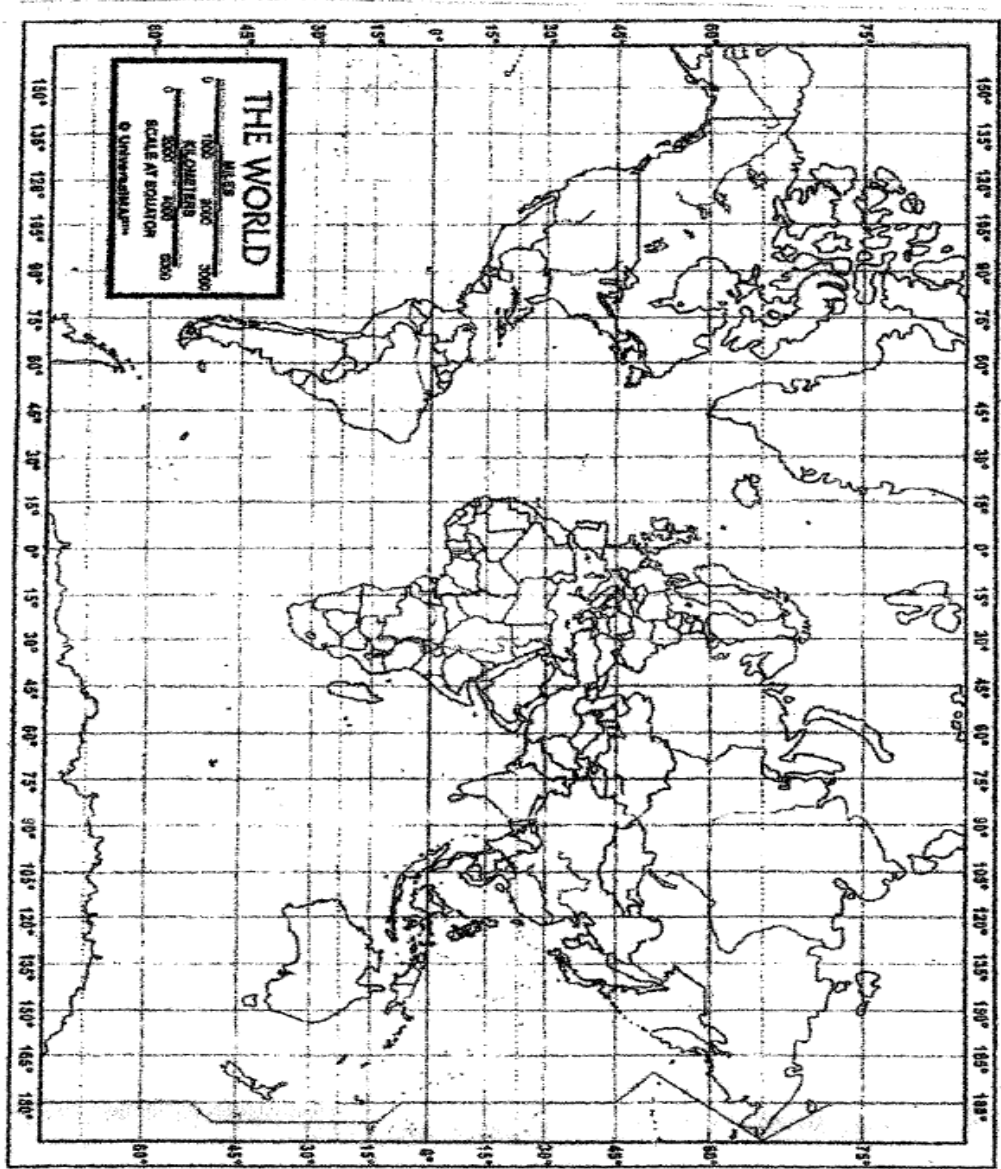
१०

१. नकाशात वापरलेले नकाशाशास्त्रीय तंत्र कोणते ते लिहा. ०२
२. नकाशाचा विषय कोणता आहे. ०२
३. आशिया खंडातील सर्वात जास्त लोकसंख्या असलेल्या दोन देशांची नावे लिहा. ०२
४. युरोप आणि आफ्रिका खंडातील लोकसंख्येची तुलना करा. ०२
५. ऑस्ट्रेलिया खंडाची लोकसंख्या किती? का? ०२
- ब. तुम्हाला दिलेल्या जगाच्या नकाशात खालील नामनिर्देश करून दाखवा: १०
१. जलाचा अभाव असलेला भारतातील एक प्रदेश
२. दक्षिण अमेरिका खंडातील सर्वात जास्त वनकटाई होणारा देश
३. जगातील सर्वात व्यस्त महासागरीय प्रदेश
४. लंडन
५. मकरवृत्त
६. सहारा वाळवंटातिल अती लांब नदी
७. रिग ऑफ फायरचा प्रदेश
८. आफ्रिकेतील एक खंडप्राय (landlocked) देश
९. ऑस्ट्रेलियातील वाळवंट
१०. युरोप आणि आफ्रिका खंडाला दुभागणारा सागर

- प्र.२ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. मानवाच्या उद्योगांवर पर्यावरणाचे जैविक घटक कसे परिणाम करतात ते स्पष्ट करा.
ब. पर्यावरणाचे भक्षक आणि रक्षक असे दुहेरी कृत्य करणाऱ्या मानवाचे यथोचित गतीशिल वर्णन करा.
क. परिसंस्थेची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार सांगा.
- प्र.३ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. जगातील वन्यनाशाची मुख्य कारणे सांगा.
ब. ऊर्जेचे आपल्या नैसर्गिक प्रकृतीप्रमाणे वर्गीकरण करा.
क. जलसंवर्धनाच्या विविध पद्धतींचे वर्णन करा
- प्र.४ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. भारताच्या लोकसंख्येच्या धोरणाचे वर्णन करा.
ब. सुबक आकृतीसह लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांताचे वर्णन करा.
क. भारतातील लोकसंख्या विस्फोटाची कारणे द्या.
- प्र.५ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. स्मार्ट सिटी ची व्याख्या द्या. तिची वैशिष्ट्ये लिहा.
ब. “मुंबई ही स्थलांतरितांसाठी एक लोहचुंबक आहे.” ह्या वाक्याचे पुश-पूल संदर्भ देऊन स्पष्टीकरण करा.
क. स्थलांतरामुळे शहराच्या पर्यावरणावर काय परिणाम होतो?

*****

KEY	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____

(2 ½ hours)

Total marks: 75

N. B (1) All questions are compulsory

(2) All questions have internal choice

(3) Figures to the right indicate full marks

Q1. A. Choose the correct alternative: (Any eight) (08)

1. The Eightfold path was given by _____.
(Jesus Christ, Buddha, Mahavira)
2. Among the states, _____ has the highest literacy rate.
(Kerala, Maharashtra, Haryana)
3. _____ is the main reason of female foeticide.
(Preference for male child, Unemployment, Globalisation)
4. _____ is a form of social violence against women.
(Eve teasing, Abduction, Dowry harassment)
5. Belgaum border dispute between the States of Karnataka and Maharashtra is an example of _____ (Regionalism, linguism, Casteism)
6. ....arises out of religious fundamentalism.
(Communalism, Nationalism, Racism)
7. Caste system is a form of _____ stratification.
(Political, economic, social)
8. The _____ specifies the power of parliament to amend the Constitution and the procedure of it.
(Article 368, Article 344, Article 246)
9. _____ functions at the village level.
(Zilla Parishad, Panchayat Samiti, Gram Panchayat)
10. 73rd Amendment of the Indian Constitution is related to _____.
(Parliamentary system, independent judiciary, Panchayati Raj)

Q1. B. State whether the following statements are 'True' or 'False': (any seven) (07)

1. Demography is a study of population.
2. Unemployment rate is very high in rural areas as compared to urban areas.
3. After cataract, glaucoma is the second most common cause of blindness.
4. National Institute for Mentally Handicapped is located at Secunderabad.
5. Caste system has created an egalitarian society.
6. Political justice is meaningless without economic justice.
7. Regional conflicts do not damage the integrity and unity of the nation.
8. Financial emergency can be declared under Article 360 of the Indian Constitution.
9. Municipal Commissioner is appointed by the State Government.
10. Participation of women in politics in India is very heartening.

Q2.A. Examine the factors responsible for declining gender-ratio in India. (15)

OR

Q2. B. State the causes and types of physical disabilities.

Q3. A. Define communalism. Explain the factors responsible for the growth of communalism in India. (15)

OR

Q3. B. Discuss the inequalities caused by the caste system.

Q4. A. Describe the fundamental duties of the citizens of India. (15)

OR

Q4. B. Explain the features of the Indian Constitution.

Q5. A. Analyze the features and functions of the political parties in India. (15)

OR

Q5. B Write short notes on the following: (any three)

1. Linguistic diversity
2. Communal harmony
3. Characteristics of rural India
4. Role of women in politics
5. 74th amendment to the Indian Constitution

*****

वेळ: २ तास ३० मी.

गुण: ७५

- सूचना: १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) आवश्यकता वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न १ अ) योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही आठ)

(०८)

१. _____ यांनी अष्टांगिक मार्ग सांगितले आहेत.
(येशू ख्रिस्त, बुद्ध, महावीर)
२. राज्यांमध्ये _____ या राज्याचा साक्षरता दर सर्वाधिक आहे.
(केरळ, महाराष्ट्र, हरियाणा)
३. _____ हे स्त्री-भ्रूणहत्येचे मुख्य कारण आहे.
(मुलाला प्राधान्य, बेरोजगारी, वैश्विकरण)
४. _____ हा महिलांवर होणाऱ्या सामाजिक हिंसाचाराचा एक प्रकार आहे.
(छेडछाड, अपहरण, हुंड्यासाठी छळ)
५. कर्नाटक आणि महाराष्ट्र या राज्यांमधील बेळगाव सीमावाद हे.....चे एक उदाहरण आहे.
(प्रांतवाद, भाषावाद, जातीयवाद)
६. धार्मिक मुलभूतपणामुळे .....निर्माण होते.
(सांप्रदायिकतावाद, राष्ट्रवाद, वंशविद्वेष)
७. जातीयवाद हा _____ स्तरीकरणाचा एक प्रकार आहे.
(राजकीय, आर्थिक, सामाजिक)
८. राज्यघटनेचे .....हे घटनादुरुस्ती आणि त्याची प्रक्रिया याबाबतचे संसदेचे अधिकार निर्दिष्ट करते.
(कलम ३६८, कलम ३४४, कलम २४६)
९. ....गावस्तरावर कार्य करते.
(जिल्हा परिषद, पंचायत समिती, ग्राम पंचायत)
१०. राज्यघटनेची ७३ वी घटनादुरुस्ती .....शी संबंधित आहे.
(संसदीय पद्धती, स्वतंत्र न्यायसंस्था, पंचायती राज)

प्रश्न १ ब) खालील विधाने चूक कि बरोबर आहेत ते सांगा.(कोणतेही सात)

(०७)

१. जनसंख्याशास्त्र म्हणजे लोकसंख्येचा अभ्यास होय.
२. नागरी क्षेत्राच्या तुलनेत ग्रामीण क्षेत्रातील बेरोजगारीचा दर हा जास्त आहे.
३. मोतीबिंदू नंतर काचबिंदू हे अंधत्वाचे दुसरे मोठे कारण आहे.
४. मानसिकदृष्ट्या विकालांगांसाठीची राष्ट्रीय संस्था सिकंदराबाद येथे आहे.
५. जातीय व्यवस्था समतावादी समाज निर्माण करते.
६. आर्थिक न्यायाशिवाय राजकीय न्याय अर्थहीन आहे.
७. प्रांतीय संघर्ष देशाचे ऐक्य आणि एकात्मतेला धोका पोहचवत नाही.
८. भारतीय राज्यघटनेच्या कलम ३६० नुसार आर्थिक आणीबाणी घोषित केली जाऊ शकते.
९. महापालिका आयुक्तांची नियुक्ती राज्यसरकार करते.
१०. भारतामधील महिलांचा राजकारणातील सहभाग खूपच निराशाजनक आहे.

प्रश्न २ अ) भारतातील ऱ्हास पावणाऱ्या स्त्री-पुरुष लिंगोत्तर प्रमाणास कारणीभूत असणाऱ्या घटकांचे परीक्षण करा.

(१५)

किंवा

प्रश्न २ ब) शारीरिक विकलांगांतेची कारणे आणि प्रकार सांगा.

प्रश्न ३ अ) सांप्रदायिकतावादाची व्याख्या द्या. भारतातील सांप्रदायिकतावादाच्या वाढीसाठी कारणीभूत असणारे घटक स्पष्ट करा.

(१५)

किंवा

प्रश्न ३ ब) जातीय व्यवस्थेमुळे निर्माण होणाऱ्या विषमतांची चर्चा करा.

प्रश्न ४ अ) भारतीय नागरिकांच्या मुलभूत कर्तव्यांचे वर्णन करा.

(१५)

किंवा

प्रश्न ४ ब) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न ५ अ) भारतातील राजकीय पक्षांची वैशिष्ट्ये आणि कार्याचे विश्लेषण करा.

(१५)

किंवा

प्रश्न ५ ब) टीपा लिहा.(कोणत्याही तीन)

१. भाषिक विविधता
२. जातीय सलोखा
३. ग्रामीण भारताची वैशिष्ट्ये
४. राजकारणातील महिलांची भूमिका
५. भारतीय राज्यघटनेची ७४ वी घटनादुरुस्ती.

Max Marks: 100

Time: 3 Hrs.

- N.B. (1) All questions are compulsory
 (2) Figures to the right indicate full marks
 (3) Graph papers will be provided on request
 (4) Use of simple non-programmable calculator is allowed

SECTION I

Q1. Attempt **any FOUR** from the following:

- Mr. Vijay invested in shares of face value Rs. 10. At 6% rate, he received a total dividend of Rs. 62.40. How many shares did he purchase? (5)
- A person sold 400 shares at Rs. 55 each paying 0.5% brokerage. What is net amount received by him? (5)
- Ms. Aayushi invested Rs. 18000 in a mutual fund when the NAV was Rs. 210.47 and redeemed all the units when the NAV was Rs.290.50. What was the total gain? What was the rate of return? There were no loads. (Number of units was rounded off upto 3 decimal places.) (5)
- Mr. Sachin invested Rs. 30,000 in a mutual fund on 03/05/10 when its NAV was Rs. 66.11. On 5/03/12, he received a dividend @ Rs. 5 per unit. Find the total dividend received by him, assuming no entry load. (5)
- An investor invested Rs. 4,000 on the 2nd of every month for 5 months in an SIP of a mutual fund. The N.A.V.s on these dates was Rs. 33.26, Rs. 28.25, Rs. 35.57, Rs. 38.45 and Rs. 44.32 respectively. There was same entry load of 2.22% for all these months. Find the average acquisition cost per unit. (5)

Q2. Attempt **any FOUR** from the following:

- In how many different ways can the letters of the word “FRIDAY” be arranged? Also find how many of these begin with D. (5)
- A group of 10 people contains 4 males and 6 females. A committee of 5 is to be formed, find the number of ways such that the committee has all females. (5)
- Solve the LPP graphically: (5)

$$\text{Max } Z = x + y$$

Subject to

$$2x + 3y \leq 12$$

$$2x + y \leq 8$$

$$x, y \geq 0$$

d) Solve the LPP graphically:

$$\text{Min } Z = 7x + y$$

subject to

$$x + 4y \geq 4$$

$$3x + y \geq 3$$

$$x, y \geq 0$$

(5)

f) A diet of a sick person must contain atleast 4000 units of vitamins, 50 units of minerals and 1400 calories. Two foods F1 and F2 are available at cost of Rs.4 and Rs.8 per unit respectively. If one unit of F1 contains 200 units of vitamins, 2 units of minerals and 40 calories and one unit of F2 contains 1000 units of vitamins, 2 units of minerals and 20 calories.

Formulate the LPP to minimize the cost.

(5)

SECTION II

Q3. Attempt **any FOUR** of the following:

a) State the different types of measures of dispersion.

(5)

b) Calculate the mean and mode for the following data.

(5)

Age in years	10	20	30	40	50
No. of Persons	6	11	20	15	8

c) The following data represents the marks of 150 students in a class. Calculate Q_1 & Q_3 and hence evaluate the coefficient of quartile deviation.

(5)

Marks	0-20	20-40	40-60	60-80	80-100
No. of Students	23	37	50	24	16

d) The following distribution gives the weight of forty children living in a colony. Calculate the standard deviation for the given data.

(5)

Weights in kgs.	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30
No. of children	4	8	12	10	6

e) Calculate the combine mean of the two groups for the following data and hence check which group is more consistent.

(5)

	Group I	Group II
Number	100	200
Mean	50	45
S.D.	5	3

Q.4 Attempt **any FOUR** of the following

- a) One ticket is drawn at random from a set of 20 tickets numbered from 1 to 20. What is the probability that number of the ticket drawn is divisible by 2 or 3? (5)
- b) If A and B are two independent events and $P(A)=\frac{2}{3}$, $P(B)=\frac{3}{5}$ Find $P(A')$ & $P(A \cup B)$. (5)
(where A' is complement of A)
- c) Three unbiased coins are tossed at a time. Find the expected value of number of Heads. (5)
- d) In a group of 125 students, 70 passed in mathematics, 55 passed in statistics and 30 passed in both. What is the probability that a student selected at random has passed (i) at least in one subject (ii) in only one subject. (5)
- e) Explain Random variable, Probability distribution and its Expectation with suitable example. (5)

Q5. Attempt **any FOUR** of the following:

- a) Explain the term 'Opportunity loss' in 'Decision theory'. Explain how the optimal decision is obtained with respect to 'Opportunity loss'? (5)
- b) Solve the given decision problem using i) Maximax ii) Maximin criteria (5)

Events → Actions ↓	S ₁	S ₂	S ₃
A ₁	5	10	18
A ₂	8	22	8
A ₃	21	18	12
A ₄	30	7	19

- c) Determine the best decision according to Minimax Regret criterion for the following payoff matrix: (5)

Events ↓ Action →	A	B	C
S ₁	10	12	25
S ₂	18	24	10
S ₃	25	30	20

- d) Given the pay-off matrix, solve the decision problem using EMV criterion. (5)

Action	States of nature		
	E ₁	E ₂	E ₃
P	15	14	10
Q	13	15	12
R	17	16	25
Probability	0.5	0.4	0.1

- e) Draw a decision tree for the given pay-off table and suggest the optimum decision. (5)

Type of Policy	Participation Level		
	High	Medium	Low
A	20	18	10
B	15	30	20
Probability	0.35	0.30	0.35

-----XXXXX-----